

„РАЛИЦА” - ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ

(анализ)

Големите поети са ярки творчески индивидуалности. Но в своята самобитност имат нещо общо - те израстват на основата на традицията, като я надмогат, зареждат я с ново художествено виждане, с непознати етически търсения. Традицията носи в себе си натрупаното през годините, установеното в естетическото съзнание на нацията. Тя е начин на национално мислене. П. П. Славейков е явление, в чието творчество можем да намерим отговор на този общ за литературата проблем. Това е творецът, който наследява художествените ценности от традицията и в същото време съзнателно и активно и противоречи, търсейки нов път за развитието на българската литература.

От познатите във фолклора битови поеми, той създава нов жанр - битийни поеми, чрез които не просто описва бита на народа, а прониква дълбоко в човешкото битие, стреми се да осмисли философски човешкия живот. Славейков изгражда образа на Ралица с дълбок психологизъм вниквайки в духовния и свят. Необикновената физическа красота на героинята (девойката) е представена от поета по подобие на народните песни чрез сравнение:

*Като оназ вечерница в небето,
една бе в село Ралица девойка.
Той беше строен явор столоват
тя тънка, вита, кършена лоза....*

Сравненията са взети от народния бит, близки до народното светоусещане (като вечерница, като мъгла е западнал на всички погледът и). Новото, индивидуалното при Славейков е, че успява да надмogne постоянните епитети (черни очи, снага топола), характерни за народната песен. Той използва друг подход за внушение на необикновената и хубост - чрез психологическото въздействие на героинята върху другите:

*Че модрият и поглед бе западнал,
като мъгла на всички на душата
и мислите им все около нея
се виеха ,кат сърмений колан
о кършната и тънка половина...*

Момците, пленени от хубостта и, се надпреварват да и напият вода, да се хванат до нея на хорото. Образът на Ралица е изцяло потопен в поетичната атмосфера на народния бит. Пасторалните картини - хорото, кладенеца, сватбата - създават онзи колорит, в който се разтварят едновременно и психологическото състояние на героинята, и драматичната и съдба. Насочвайки се към човешката душа, Славейков открива нравствени ценности и добродетели с естетическа стойност - открива своята мяра за човешка красота, Ралица е носителка на изконно български добродетели; тя е обобщен образ на българската жена през вековете, потвърждение на вечните, непреходни ценности в българския национален характер.

Тя е бедно момиче, „сиротно чедо“, но не ламти за богатство - оженва се не за заможния Стоичко Влаха, а за бедния, но с добро сърце Иво. Житейската и философия е проста, но мъдра, народностна, основана на вярата, че щастието се гради не на богатството, а на обичта между хората. От образа на Ралица струи човешка доброта и простосърдечност, героинята е естествена, с открит характер, с всички споделя радостта си и „всички тя посрещаше засмяна...“. Възлов момент в сюжетното развитие на поемата е срещата между Стоичко Влаха и Ралица на Бешбунар. Героинята отстоява правото си на личен избор в любовта, свободата си да обича, убеждението в типично народностен дух, че любовта е единствена, неповторима:

*-Пусни!.. . Сърцето силом се не взема.
Не е то пита, то не се лом!*

Осъзнатото достойнство и готовността на Ралица да брани чувствата и щастието си разкриват извисения и духовен облик, нравствената и сила. Нейната неподкупност и твърдост в любовта напомнят моралната несломимост на Петко-Славейковата Гергана. Двата образа са обединени от идеята за красотата и величието на българката която гордо защитава човешката си индивидуалност.

Битовите семейни сцени в поемата носят внушението за съпружеската нежност и вярност на Ралица. По психологически път е предадена здравата връзка, единството между Ралица и Иво - неясният ек, докоснал сърцето на героинята като ехо от предсмъртния стон на съпруга ѝ. Изключително е умението на Славейков да прониква в сложните душевни състояния на героите и да разкрива психологическите им изживявания. Тревогата на Ралица и свекърва и е предадена чрез външните изяви на вътрешното напрежение - мълчанието, бездействието край огнището, разменените лаконични реплики. Финалът на творбата е силен, с богато идейно-художествено внушение - своеобразен апотеоз на удивителната сила на героинята да се бори с нещастieto, на жизнения и дух, стоицизма, нравствената и красота - типични черти за българката и за българския национален характер.

На преден план в поемата е поставен проблемът за страданието - обикнат, близък, автобиографичен за Славейков. Страданието се утвърждава като изпитание за силата на човешкия дух, като критерий за морално-етична извисеност. Победата на Ралица, която остава „ненадломена - с несломено сърце“ и запазва хубавата си усмивка, е тържество на човешката индивидуалност над живота, над съдбата. Така и проблемът, разработен от позицията на отделната личност, (а не като колективно страдание, както при възрожденските творци), придобива нова и оригинална интерпретация - чисто славейковско звучене.

Мотивът за преодоляното страдание е свързан с нравствения максимализъм на Ралица. Тя се отказва от любов, радост, младост, за да се отдава на майчиното си чувство и на своята единствена обич. Поведението е равностойно на човешки подвиг. Затова тя според Славейков е прекрасна, т.е. нравственият максимализъм за него е критерий за значимостта на човешката личност, за нейната красота. Красотата в творчеството на П. П. Славейков е осъзната като нравствено - етична и естетическа категория. Поетът не конкретизира красивото, а търси неговите духовни измерения, вътрешния му смисъл. Ралица, Райка, Галина („Неразделни“), Петкана („Чумави“) - това е типът женска нравственост с иконостасна пречистеност. Издигнати до нивото на ренесансови мадони, те са символ на българката от онова далечно патриархално време. Нещо повече - отъждествява своята представа за висока нравственост и красота с етичните норми на народа. Това нетрадиционно отношение към красотата е отправната точка в новаторските постижения на Славейков.